

คำว่า “บน” ในภาษาไทย: พัฒนาการด้านชนิดคำ

ภาคภค เทียมทัน¹
มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์²

(Received: July 23, 2018; Revised: February 25, 2019; Accepted: March 26, 2019)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านชนิดคำของคำว่า “บน” ในภาษาไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) โดยเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารและประเภทคลังข้อมูลหรือฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อพิจารณาข้อมูลคำว่า “บน” จำนวน 2,441 แห่งแล้ว ผลการวิจัยพบว่า คำว่า “บน” สามารถจำแนกชนิดคำได้ 3 ชนิด คือ คำนาม “บน” สามารถปรากฏในลักษณะคำนามเดี่ยวตามลำดับในตำแหน่งด้านหน้าคำกริยาหรือกริยาลี ด้านหลังคำกริยาหรือกริยาลี ด้านหลังคำบุพบท รวมถึงในตำแหน่งด้านหน้าสุด ซึ่งเป็นหน่วยหลักของนามวลี มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) คำคุณศัพท์ “บน” สามารถปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำนามหรือนามวลี ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปแล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) และคำบุพบท “บน” สามารถปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำกริยาหรือกริยาลีกับคำนามหรือนามวลี และระหว่างคำนามหรือนามวลีกับคำนามหรือนามวลี มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของสิ่งกับสิ่ง เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325)

¹ นิสิตระดับปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: pakapot.t@gmail.com

² อาจารย์ประจำ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ลักษณะดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์คำหลายหน้าที่และแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์คำหลายหน้าที่ในภาษาไทย อีกทั้งยังสอดคล้องและแสดงให้เห็นถึงกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในภาษาไทยอีกด้วย คำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพบท ซึ่งเป็นคำไวยากรณ์อาจกลายหรือพัฒนามาจากคำว่า “บน” ที่เป็นคำนามหรือคำคุณศัพท์ ซึ่งเป็นคำหลัก การเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากล

คำสำคัญ: คำหลายหน้าที่ พัฒนาการด้านชนิดคำ คำแสดงพื้นที่

The word */bon/* in Thai: The Development of its Word Classes

*Pakapot Thiamthan*³

*Mingmit Sriprasit*⁴

Abstract

This paper aims at studying the development of the word classes of */bon/* in Thai from Sukhothai period (1238-1438 A.D.) to the reign of King Rama IX of Rattanakosin period (1946-2016 A.D.). The data were collected from published documents and electronic database. There were totally 2,441 tokens of the word */bon/* in Thai. The study reveals that the word */bon/* can be categorized into three word classes, i.e. a noun, an adjective, and a preposition. First, it has been found as a single lexical noun in front of a verb or a verb phrase, behind a verb or a verb phrase, behind a preposition, and at the beginning of a noun phrase from Sukhothai period (1238-1438 A.D.) to the reign of King Rama IX of Rattanakosin Period (1946-2016 A.D.). In this regard, it denotes a spatial orientation that is upper or above a reference level. Second, the adjective */bon/* occurs behind a noun or a noun phrase and conveys the space that is upper or above a reference level, hence linguistically realized into a single noun phrase. This word class has been found from Sukhothai period (1238-1438 A.D.) to the reign of King Rama IX of Rattanakosin period (1946-2016 A.D.). Last, the preposition */bon/* can occur between a verb or a verb phrase and a noun or a noun phrase, or it can occur between a noun or

³ Ph.D. Candidate, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
Email: pakapot.t@gmail.com

⁴ Lecturer, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

a noun phrase and a noun or a noun phrase. It refers to a position of an entity in relation to another. It has been found from Ayutthaya and Thonburi period (1350-1782 A.D.) to the reign of King Rama IX of Rattanakosin Period (1946-2016 A.D.). It is worth pointing out that the findings imply polyfunctionality and grammaticalization of the word /*bon*/ in Thai. Also, the preposition /*bon*/ as a function word is developed from the noun /*bon*/ or the adjective /*bon*/ which are the content words. The gradual change of the word /*bon*/ coincides with the universal phenomenon of grammaticalization.

Keywords: Polyfunctionality, The Development of the Word Classes, Spatial Word

บทนำ

ปรากฏการณ์ทางภาษาปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติในภาษาไทยคือคำที่มีรูปเดียวกันสามารถเป็นคำชนิดต่างๆ ได้มากกว่าหนึ่งชนิดหรือนำไปใช้ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้มากกว่าหน้าที่ เช่น คำว่า “อยู่” อาจเป็นหรือทำหน้าที่ได้ทั้งคำกริยาและคำช่วยกริยา คำว่า “หลัง” อาจเป็นหรือทำหน้าที่ได้ทั้งคำนามและคำบุพบท คำว่า “เด็ก” อาจเป็นหรือทำหน้าที่ได้ทั้งคำนามและคำกริยา ซึ่งสามารถพิจารณาชนิดคำหรือหน้าที่ของคำได้จากตำแหน่งที่ปรากฏในประโยค เรียกปรากฏการณ์ทางภาษานี้ว่า “คำหลายหน้าที่” (polyfunctionality)⁵ (Phanthumetha, 1991, pp. 11-16; Wongwibhanon, 2001, pp. 312-313)

คำว่า “บน” เป็นคำแสดงพื้นที่ (spatial word) คำหนึ่งในภาษาไทย เมื่อสังเกตคำว่า “บน” ที่ปรากฏในบริบทต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ในเบื้องต้นแล้วพบว่าสามารถเป็นคำได้หลายชนิดหรือทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ ยกตัวอย่างดังนี้

(ก) พอมีคนมาจูดรูปเทียนบูชาได้สักครู่ ก็มีเสียงดังมาจากข้างบนต้นตะเคียน (“Fun khwamlang lem nung,” 2513, pp.187-188)⁶

(ข) พลอยก็ลืมหัดขึ้นแล้วก็เห็นว่าตัวเองกำลังยืนอยู่บนธรณีประตูนั้นพอดี (“Si phændin lem nung,” 2001, p.14)

คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (ก) เป็นหรือทำหน้าที่อย่างคำคุณศัพท์ ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำนาม “ข้าง” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่สูงขึ้นไปหรือเหนือขึ้นไป ทำหน้าที่ขยายและร่วมกันเป็นนามวลี “ข้างบน” ซึ่งปรากฏในตำแหน่งด้านหน้าคำนาม

⁵ คำว่า “คำหลายหน้าที่” สื่อความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “polysemes” “polysemy” “polyfunctionality” และ “polyfunctional word” คำว่า “คำหลายหน้าที่” ในบทความฉบับนี้มุ่งเน้นพิจารณาด้านชนิดคำหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์เป็นหลัก จึงตรงกับคำว่า “polyfunctionality”

⁶ ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร กำหนดใช้การอ้างอิงแบบ (“ชื่อเอกสาร,” ปีที่พิมพ์, หน้าที่ปรากฏข้อมูล)”

“ต้นตะเคียน” ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นนามวลี “ข้างบนต้นตะเคียน” ส่วนคำว่า “บน” ในตัวอย่าง (ข) เป็นหรือทำหน้าที่อย่างคำบุพบท ปรากฏในตำแหน่งระหว่างกริยาวลี “กำลังยืนอยู่” กับนามวลี “ธรณีประตุนั้น” มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของสิ่งกับสิ่ง ทั้งนี้ คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (ก) และตัวอย่าง (ข) แสดงให้ทราบในเบื้องต้นว่าคำว่า “บน” สามารถเป็นหรือนำไปใช้ทำหน้าที่ทั้งอย่างคำคุณศัพท์และอย่างคำบุพบทได้ สอดคล้องกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้กล่าวถึงคำว่า “บน” ไว้ดังนี้

ว. เบื้องสูง, ตรงข้ามกับ เบื้องล่าง, เช่น ข้างบน ชั้นบน เบื้องบน

บ. ในที่ซึ่งอยู่สูงหรือเหนือ เช่น นั่งอยู่บนเรือน วางมือบนหนังสือ มีหนังสือวางอยู่บนโต๊ะ

คำนิยามที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 แสดงให้ทราบว่าคำว่า “บน” เป็นคำหลายหน้าที่คือสามารถเป็นคำได้ 2 ชนิดหรือทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้ 2 หน้าที่ คือเป็นหรือทำหน้าที่คำวิเศษณ์ (คำคุณศัพท์)⁷ และเป็นหรือทำหน้าที่คำบุพบท (บุพบท)

Phanthumetha (1991, pp. 11-16) ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์คำหลายหน้าที่ในภาษาไทยเพิ่มเติมว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ปรากฏมานานแล้ว สามารถสังเกตได้จากคำที่มีรูปเดียวกันที่ปรากฏในเอกสารในสมัยอดีต ที่อาจเป็นชนิดคำได้หลายชนิดหรือนำไปใช้ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายหน้าที่ ในขณะเดียวกันชนิดคำบางชนิดหรือหน้าที่บางหน้าที่ที่ปรากฏก็อาจแตกต่างจากที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ยกตัวอย่างคำว่า “บน” ที่ปรากฏในเอกสารในสมัยอดีตดังนี้

⁷ อักษรย่อที่ปรากฏหน้าบทนิยามในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 บอกชนิดคำตามหลักไวยากรณ์ อักษรย่อ “ว.” หมายถึง “วิเศษณ์” ซึ่งมีความหมายสื่อถึงทั้ง “คำคุณศัพท์” และ “คำกริยาวิเศษณ์” ส่วนอักษรย่อ “บ.” หมายถึง “บุพบท”

(ค) พระเกศธาตุเสนหนึ่งเลื่อมงามความมาแต่บนสะพัดเหนือหัว
พระศรีศร็ฐราชจุฬามณี (“Si-chum,” s. 2, l. 68-69)⁸

(ง) ผู้อยู่บนลงมาถึงล่างก็ดี ปักกันป็นแดนไว้ล่งเข้าไปก็ดี
 (“Tra sam duang,” no. 2, p. 256)⁹

คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (ค) ปรากฏในสมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) เป็นหรือทำหน้าที่อย่างคำนาม ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำบุพบท “แต่” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ส่วนที่สูงขึ้นไปหรือเหนือขึ้นไป ส่วนคำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (ง) ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325-พ.ศ.2394) เป็นหรือทำหน้าที่อย่างคำนาม ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำกริยา “อยู่” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ส่วนที่สูงขึ้นไปหรือเหนือขึ้นไป อย่างไรก็ดี แม้คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (ค) และตัวอย่าง (ง) จะปรากฏชนิดคำหรือทำหน้าที่อย่างคำนามเพียงประการเดียว แต่ก็แตกต่างจากคำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (ก) และตัวอย่าง (ข) รวมถึงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ทั้งนี้ การสังเกตคำว่า “บน” ที่ปรากฏในสมัยที่แตกต่างกัน นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าชนิดคำหรือหน้าที่ที่ปรากฏแตกต่างกันในสมัยที่ต่างกันแล้ว ยังอาจสันนิษฐานถึงการเปลี่ยนแปลงบางประการของคำว่า “บน” ได้อีกด้วย

เมื่อสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “บน” แล้ว เอกสารส่วนใหญ่ (Upakitsilapasan, 1971; Panupong, 1998; Phanthumetha, 2008; Prasithrathsint, 2010) พิจารณาตรงกันประการหนึ่งว่า “บน” เป็นหรือทำหน้าที่คำบุพบทหรือคำเชื่อมบอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ สอดคล้องกับงานวิจัยส่วนใหญ่ ซึ่งศึกษาคำว่า “บน” เป็น

⁸ ข้อมูลจากฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย โดย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) สามารถเข้าถึงได้ทาง <http://www.sac.or.th/databases/ inscriptions/> กำหนดใช้การอ้างอิงแบบ “(ชื่อย่อจารึก, ด. ด้านที่ปรากฏข้อมูล, บ. บรรทัดที่ปรากฏข้อมูล)”

⁹ ข้อมูลจากฐานข้อมูลกฎหมายตราสามดวง (Thai Database of Three Seals Law) โดย ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยเกียวโต (Center for Southeast Asian Studies, Kyoto University) สามารถเข้าถึงได้ทาง http://app.cias.kyoto-u.ac.jp/infolib/meta_pub/CsvDefault.exe กำหนดใช้การอ้างอิงแบบ “(ตราสามดวง, ล. เล่มที่ปรากฏข้อมูล, น. หน้าที่ปรากฏข้อมูล)”

ส่วนประกอบหนึ่งในงานวิจัยที่ศึกษาแบบเฉพาะสมัย (synchronic) โดยเฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ดังปรากฏงานวิจัยเรื่อง “คำบุพพทในภาษาไทย” โดย Angwattankul (1966) ซึ่งได้กล่าวถึงคำว่า “บน” ว่าเป็นคำบุพพทที่สามารถปรากฏในตำแหน่งหลังคำกริยากรรมและคำกริยากรรมได้ และสามารถปรากฏในลักษณะกลุ่มคำบุพพท ซึ่งหมายถึงคำบุพพท “บน” ที่ปรากฏร่วมกับคำบุพพทอื่น 2 ตัว หรือ 3 ตัวเรียงกัน งานวิจัยเรื่อง “คำหลายหน้าที่ในภาษาไทย” โดย Bamrungasuk (1972) ซึ่งนอกจากจะกล่าวถึงคำว่า “บน” ว่าสามารถทำหน้าที่คำบุพพทได้แล้ว ยังสามารถทำหน้าที่คำคุณศัพท์ได้อีกด้วย และงานวิจัยเรื่อง “Grammaticalization of Nouns into Prepositions in Thai” โดย Prasithrathsint (2010) ซึ่งได้กล่าวถึงคำว่า “บน” ว่าสามารถเป็นหรือทำหน้าที่ได้ทั้งคำนามและคำบุพพท แสดงให้เห็นถึงการกลายเป็นคำไวยกรณ์ของคำนามไปเป็นคำบุพพทในภาษาไทย นอกจากนี้ งานวิจัยเรื่อง “การใช้คำและสำนวนในสมัยสุโขทัย” โดย Itaratana (1975) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาแบบเฉพาะสมัย ยังได้กล่าวถึงคำว่า “บน” ในสมัยสุโขทัยว่าสามารถทำหน้าที่คำบุพพท และสามารถปรากฏในลักษณะคำบุพพทซ้อนได้ ส่วนงานวิจัยที่กล่าวถึงคำว่า “บน” โดยศึกษาแบบข้ามสมัย (diachronic) ปรากฏงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำบุพพทในสมัยสุโขทัย อยุธยา กับสมัยปัจจุบัน” โดย Paholayuth (1983) ซึ่งได้กล่าวถึงคำว่า “บน” ว่าสามารถทำหน้าที่คำบุพพท ซึ่งสามารถปรากฏประเภทย่อยได้ 3 ประเภท คือ คำบุพพทเดี่ยว คำบุพพทซ้อน และกลุ่มคำบุพพท ซึ่งปรากฏในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยปัจจุบันทั้ง 3 ประเภท

เมื่อพิจารณาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ส่วนใหญ่ศึกษาคำว่า “บน” เป็นส่วนประกอบหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแบบเฉพาะสมัย โดยเฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) แสดงให้ทราบถึงชนิดคำชนิดต่างๆ หรือหน้าที่ที่หลากหลายของคำว่า “บน” ในขณะที่งานวิจัยที่เป็นการศึกษาข้อมูลในสมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) และงานวิจัยที่เป็นการศึกษาแบบข้ามสมัยก็แสดงให้เห็นทราบถึงชนิดคำหรือหน้าที่ของคำว่า “บน” เฉพาะชนิดคำหรือหน้าที่คำบุพพทเท่านั้น ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาพัฒนาการด้านชนิดคำของคำว่า “บน” ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ซึ่งนอกจากจะทำให้ทราบถึงชนิดคำหรือหน้าที่ของคำว่า “บน” ในภาษาไทยในแต่ละสมัยตั้งแต่สมัยสุโขทัย

(พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) แล้ว ยังทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงด้านชนิดคำหรือหน้าที่ของคำว่า “บน” ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำพจนานุกรมหรือการเรียนการสอนภาษาไทย ให้แก่ชาวไทยและชาวต่างชาติอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านชนิดคำของคำว่า “บน” ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ช่วงเวลาของข้อมูล

การเก็บข้อมูลคำว่า “บน” จะเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยและเก็บข้อมูล ต่อเนื่องจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยจะสิ้นสุดการเก็บข้อมูลคำว่า “บน” ที่ พ.ศ.2559 ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9

2. การแบ่งช่วงสมัยข้อมูล

เมื่อพิจารณาช่วงระยะเวลา ลักษณะทางสังคม และสำรวจปริมาณเอกสารประเภท ร้อยแก้วของแต่ละสมัยที่ปรากฏมาถึงสมัยปัจจุบันแล้ว จะแบ่งช่วงสมัยเพื่อเก็บข้อมูลคำว่า “บน” ทั้งหมด 6 สมัย คือ สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) สมัยที่ 2 สมัย อยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) สมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-พ.ศ.2394) สมัยที่ 4 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2394-พ.ศ.2453) สมัยที่ 5 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6-รัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2453-พ.ศ.2489) และ สมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559)

3. แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลคำว่า “บน” จะเก็บจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารและแหล่งข้อมูลที่เป็นคลังข้อมูลหรือฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ การเก็บ ข้อมูลแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร หากเป็นเอกสารในสมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-

พ.ศ.1981) และสมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ซึ่งปรากฏปริมาณค่อนข้างน้อย จะเก็บข้อมูลจากเอกสารที่ปรากฏทั้งหมด ในขณะที่เอกสารตั้งแต่สมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-พ.ศ.2394) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ปรากฏปริมาณมาก จะเก็บข้อมูลโดยคัดเลือกเอกสารสมัยละ 10-15 เล่ม เอกสารที่มีจำนวนหน้าน้อยกว่า 200 หน้าจะเก็บข้อมูลทั้งหมด ส่วนเอกสารที่มีจำนวนหน้ามากกว่า 200 หน้าจะเก็บข้อมูล 200 หน้าแรก ไม่รวมหน้าภาพประกอบ

4. คำว่า “บน” ที่ไม่เก็บเป็นข้อมูลในการวิจัย

คำว่า “บน” ที่ไม่เก็บเป็นข้อมูลในการวิจัยคือคำว่า “บน” ที่ปรากฏในบทประพันธ์ร้อยกรอง คำว่า “บน” ที่ปรากฏในข้อความที่มีความบกพร่องหรือมีใจความไม่สมบูรณ์ และคำว่า “บน” ที่มีความหมายว่า “ขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วย โดยให้คำมั่นว่าจะให้สิ่งตอบแทน หรือทำตามที่ได้สัญญาไว้ เมื่อเป็นผลสำเร็จ” (Office of the Royal Society, 2556) ซึ่งอาจปรากฏในรูป “บนบาน” “บนบาล” “บนข้าวผี ดีข้าวพระ” หรือ “บนบานศาลกล่าว” เพราะเป็นคำยืมภาษาเขมร ดังปรากฏอักษรย่อในวงเล็บ (ข.) ทำียบทนิยามในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ซึ่งบอกที่มาของคำ

5. ปริมาณข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลคำว่า “บน” ตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) แล้ว ปรากฏคำว่า “บน” จำนวนทั้งสิ้น 2,441 แห่ง โดยสมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ปรากฏ 3 แห่ง สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ปรากฏ 93 แห่ง สมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-พ.ศ.2394) ปรากฏ 258 แห่ง สมัยที่ 4 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2394-พ.ศ.2453) ปรากฏ 680 แห่ง สมัยที่ 5 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6-รัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2394-พ.ศ.2453) ปรากฏ 568 แห่ง และสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ปรากฏ 839 แห่ง

6. แนวทางที่ใช้ในการพิจารณาชนิดคำ

เมื่อพิจารณาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกชนิดคำในภาษาไทยแล้ว ปรากฏแนวคิดมากมาย ซึ่งมีแนวทางหรือใช้เกณฑ์ในการจำแนกชนิดคำแตกต่างกันไปดังปรากฏแนวคิดการจำแนกชนิดคำตามแนวไวยากรณ์ดั้งเดิม โดย Upakitsilapasan (1971) แนวคิดการจำแนกชนิดคำโดยใช้กรอบประโยคทดสอบ โดย Panupong (1998) ซึ่งเป็นการจำแนกชนิดคำตามแนวทฤษฎีไวยากรณ์โครงสร้าง แนวคิดการจำแนกชนิดคำโดยใช้เกณฑ์ ความหมาย โดย Phanthumetha (2008) รวมถึงแนวคิดการจำแนกชนิดคำโดยใช้เกณฑ์การปรากฏร่วมและการกระจายของคำ โดย Prasithrathsint (2010) ซึ่งเป็นการจำแนกชนิดคำตามแนวทฤษฎีไวยากรณ์พึ่งพาศัพท์พหุการก (lexicase dependency grammar)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “บน” ช่วยแสดงให้เห็นทราบชนิดคำหรือหน้าที่ของคำว่า “บน” 3 ประการ คือ คำนาม คำคุณศัพท์ และคำบุพบท แนวทางการจำแนกชนิดคำแนวทางหนึ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจำแนกชนิดคำของคำว่า “บน” ในภาษาไทยได้คือการจำแนกชนิดคำโดยการกำหนดคุณสมบัติของชนิดคำ ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่อง “คำไวยากรณ์ที่กลายมาจากคำนามเรียกอวัยวะและส่วนของพืชในภาษาไทยล้านนา” โดย Lamciaktet (1996) และงานวิจัยเรื่อง “การขยายหน้าที่และความหมายของคำว่า “ตัว” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงพ.ศ.2551” โดย Yuttapongtada (2012) ทั้งนี้ ได้กำหนดคุณสมบัติของชนิดคำ 3 ชนิด คือ คำนาม คำคุณศัพท์ และคำบุพบท ไว้เบื้องต้นดังนี้

6.1 คุณสมบัติของคำนาม

6.1.1 ปรากฏในตำแหน่งด้านหน้าหรือด้านหลังคำกริยาได้

6.1.2 ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำบุพบทได้

6.1.3 ปรากฏในตำแหน่งด้านหน้าสุด (หน่วยหลัก) ของนามวลี

6.1.4 มีความหมายแสดงสิ่ง

6.2 คุณสมบัติของคำคุณศัพท์

6.2.1 ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำนามในนามวลี

6.2.2 มีความหมายแสดงรายละเอียดของสิ่ง

6.3 คุณสมบัติของคำบุพบท

6.3.1 ปรากฏในตำแหน่งระหว่างกริยาวลีกับนามวลีได้

6.3.2 ปรากฏในตำแหน่งระหว่างนามวลีกับนามวลีได้

6.3.3 มีความหมายแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งกับสิ่ง

การจำแนกชนิดคำโดยการกำหนดคุณสมบัติของชนิดคำนั้นจะพิจารณาจำแนกชนิดคำจากคุณสมบัติด้านวากยสัมพันธ์เป็นหลักและพิจารณาคุณสมบัติด้านอรรถศาสตร์ประกอบอย่างไรก็ดี คุณสมบัติด้านอรรถศาสตร์ที่กล่าวถึงความหมายแสดงสิ่งของคำว่า “บน” คือความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป ส่วนความหมายแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งกับสิ่งของคำว่า “บน” คือความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของสิ่งกับสิ่ง

ผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาข้อมูลคำว่า “บน” จำนวน 2,441 แห่งที่ปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) แล้ว คำว่า “บน” สามารถจำแนกชนิดคำได้ 3 ชนิด คือ คำนาม คำคุณศัพท์ และคำบุพบท สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. คำนาม “บน”

เมื่อพิจารณาข้อมูลคำว่า “บน” ในภาษาไทยจำนวน 2,441 แห่งแล้ว ปรากฏคำนาม “บน” จำนวน 96 แห่ง ตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ยกตัวอย่างคำนาม “บน” ที่ปรากฏในแต่ละสมัยดังต่อไปนี้

1.1 สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ปรากฏ 1 แห่ง คือ

(1) พระเกศธาตุเสนาหนึ่งเลื่อมงามควางมาแต่บนสะพัดเหนือ
หัวพระศรีศรัทธาราชจุฬามณี (“Si-chum,” s. 2, l. 68-69)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (1) ปรากฏในลักษณะคำนามเดี่ยว ซึ่งหมายถึงคำนามที่ปรากฏตามลำพังในตำแหน่งด้านหลังคำบุพบท “แต่” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่า

หรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป ทั้งนี้ คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (1) น่าจะมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า /bon^{A1}/ ในภาษาจ้วงล่างซี้ (Shangsi Zhuang) คำว่า /bɯn^{A1}/ ในภาษาแสก (Saek) คำว่า /bun^{A1}/ ในภาษาไย้ (Yay) คำว่า /hɯn^{A1}/ ในภาษาโปอ้าย (Po-ai) ซึ่งอยู่ในภาษาตระกูลไท มีความหมาย ‘ท้องฟ้า’ (‘sky’) หรือ ‘สวรรค์’ (‘heaven’) (Pittayaporn, 2009, p.217; Pittayaporn, 2009, p.335)

1.2 สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ปรากฏ 17 แห่ง เช่น

(2) บางทีสัตว์รบนั่นก็ค้างอยู่ในบนต้นจั่ววันสิ้นพันปี
อันมาก (“Traiphum-parit,” 2011, p. 109)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (2) ปรากฏในตำแหน่งด้านหน้าสุดของนามวลี “บนต้นจั่ว” ซึ่งปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำบุพบท “ใน” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป อย่างไรก็ดี คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (2) แล้วอาจมีลักษณะคล้ายกับ “คำบุพบทซ้อน” หรือ “กลุ่มคำบุพบท” ซึ่งหมายถึงคำบุพบทในภาษาไทยที่ปรากฏร่วมกัน 2 หรือ 3 คำ เช่น บนหลัง แต่บน จากบน ข้างบน ในบน ต่อหน้า จากที่ในที่ข้างนอก (Panupong, 1998; Angwattankul, 1966; Itaratana, 1975; Paholayuth, 1983) แต่เมื่อพิจารณาด้านอรรถศาสตร์ประกอบแล้ว คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (2) มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป จึงพิจารณาให้คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำบุพบท “ใน” ตัวอย่าง (2) เป็นคำนาม

1.3 สมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325-พ.ศ.2394) ปรากฏ 9 แห่ง เช่น

(3) ผู้อยู่บนลงมาถึงล่างก็ดี ปักกันปั่นแดนไฉ่ล่วงเข้าไปก็ดี
 (“Tra sam duang,” No. 2, p. 256)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (3) ปรากฏในลักษณะคำนามเดียวในตำแหน่งด้านหลังคำกริยา “อยู่” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป

1.4 สมัยที่ 4 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2394-พ.ศ.2453)
ปรากฏ 22 แห่ง เช่น

(4) ที่ร้อยแล้วกันจนเวลา 2 ทุ่มก็เคยมี ถ้าส่งดอกไม้แล้วเสด็จ
ขึ้นไปบน ครัวจะอุ้มเกล้ากับเจ้านายถึงเรื่องคุณหญิง ค. รับงานไปทำ
เหลวจนต้องใช้ผูกดอกไม้แทนแบบ (“Panha,” 2006, p. 93)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (4) ปรากฏในลักษณะคำนามเดียวในตำแหน่ง
ด้านหลังกริยาวิ “ส่งดอกไม้แล้วเสด็จขึ้นไป” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือ
เหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป

1.5 สมัยที่ 5 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6-รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2453-พ.ศ.2489)
ปรากฏ 17 แห่ง เช่น

(5) วันหนึ่งฉันลงมาจากบนเรือน เห็นพระทิมมานั่งคอยอยู่
ที่ห้องพระโรง (“Nithan-khadi,” 2003, p.151)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (5) ปรากฏในตำแหน่งด้านหน้าสุดของนามวลี
“บนเรือน” ซึ่งปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำบุพบท “จาก” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่
ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป อย่างไรก็ตาม คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (5)
แล้วอาจมีลักษณะคล้ายกับ “คำบุพบทซ้อน” หรือ “กลุ่มคำบุพบท” แต่เมื่อพิจารณาด้าน
อรรถศาสตร์ประกอบแล้ว คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตัวอย่าง (5) มีความหมายแสดงบริเวณ
พื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป จึงพิจารณาให้คำว่า “บน” ที่ปรากฏใน
ตำแหน่งด้านหลังคำบุพบท “ใน” ตัวอย่าง (5) เป็นคำนาม

1.6 สมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ปรากฏ 30 แห่ง เช่น

(6) บนพระที่นั่งอันกว้างใหญ่ไพศาลและในห้องที่ตนเห็น
เฉพาะหน้า เป็นที่อยู่ของเจ้าชีวิตของคนไทยทั้งมวลในสมัยนั้น
(Si phændin, 2001, p.119)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (6) ปรากฏในตำแหน่งด้านหน้าสุดของนามวลี “บนพระที่นั่งอันกว้างใหญ่ไพศาล” ปรากฏในตำแหน่งด้านหน้ากริยาลี “เป็นที่อยู่ของเจ้าชีวิตของคนไทยทั้งมวลในสมัยนั้น” และมีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป อนึ่ง คำนาม “บน” ที่ปรากฏในสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ยังปรากฏรูปของคำซ้ำ “บนๆ” อีกด้วย เช่น

(7) คลิก Start/Search (run) ป้อนว่า cmd แล้วกด
Enter ครับ ในหน้าจอๆ ป้อนว่า ipconfig/ALL แล้วกด Enter
เลื่อนเนื้อหากลับไปบนๆ ที่มีตัวเลขเยอะๆ (pantip)¹⁰

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (7) ปรากฏในลักษณะคำซ้ำ “บนๆ” ในตำแหน่งด้านหลังกริยาลี “เลื่อนเนื้อหากลับไป” มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป อย่างไรก็ตาม คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (7) ที่ปรากฏในรูปของคำซ้ำ “บนๆ” ในตำแหน่งด้านหลังกริยาลีอาจมีลักษณะคล้ายกับคำกริยาลีพิเศษ แต่เมื่อพิจารณาแล้ว คำนามเป็นคำที่สามารถซ้ำคำได้ เมื่อซ้ำแล้วจะเกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดคำหรือไม่เกิดก็ได้ คำนามที่ซ้ำแล้วไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดคำจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายไปเป็นความหมายใหม่ แต่อาจแสดงรายละเอียดบางประการเพิ่มเติม ยกตัวอย่างคำว่า “เด็กๆ” ใน “เด็กๆ ทั้ง 5 คนพร้อมหรือยัง” คำว่า “เพื่อนๆ” ใน “คำพูดของเขาทำให้เพื่อนๆ ขำ” ซึ่งคำว่า “เด็กๆ” และ “เพื่อนๆ” ยังเป็นหรือทำหน้าที่คำนามอยู่ มีความหมายแสดงปริมาณที่มากขึ้น แต่ไม่ได้เกิดความหมายใหม่ ในขณะที่คำนามที่ซ้ำแล้วเกิดการ

¹⁰ ข้อมูลจากฐานข้อมูล Smart Search Engine โดย เว็บไซต์พันทิปดอทคอม (pantip.com) สามารถเข้าถึงได้ทาง <http://search.pantip.com/ss> กำหนดใช้การอ้างอิงแบบ “(พันทิป)”

เปลี่ยนแปลงชนิดคำไปเป็นคำกริยาวิเศษณ์นั้นมักจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายไปเป็นความหมายใหม่ร่วมด้วย ยกตัวอย่างคำว่า “เด็ก ๆ” ใน “ทำตัวเด็ก ๆ ไปได้” คำว่า “วัน ๆ” ใน “เขาอยู่ไปวัน ๆ ไม่มีความหวังอะไรแล้ว” ซึ่งคำว่า “เด็ก ๆ” และ “วัน ๆ” เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำนามไปเป็นคำกริยาวิเศษณ์ และยังเกิดความหมายใหม่อีกด้วย โดยคำว่า “เด็ก ๆ” อาจแสดงความหมาย ‘ไม่ซบซึ้ง’ ‘ไม่ยิ่งใหญ่’ คำว่า “วัน ๆ” อาจแสดงความหมาย ‘เรื่อยเปื่อย’ ‘ไร้จุดหมาย’ (Prasithrathsint, 2009, pp.192-201)

เมื่อพิจารณาคำนาม “บน” ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) จำนวน 96 แห่งแล้ว คำนาม “บน” สามารถปรากฏตามลำพังได้ในตำแหน่งด้านหน้าคำกริยาหรือกริยาลี ด้านหลังคำกริยาหรือกริยาลี ด้านหลังคำบุพบท รวมถึงสามารถปรากฏในตำแหน่งด้านหน้าสุดในนามวลี ซึ่งเป็นหน่วยหลักของนามวลี มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป

2. คำคุณศัพท์ “บน”

เมื่อพิจารณาข้อมูลคำว่า “บน” ในภาษาไทยจำนวน 2,441 แห่งแล้ว ปรากฏคำคุณศัพท์ “บน” จำนวน 526 แห่ง ปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ยกตัวอย่างคำคุณศัพท์ “บน” ที่ปรากฏในแต่ละสมัยดังต่อไปนี้

2.1 สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ปรากฏ 2 แห่ง เช่น

(8) ทานเอาพระมหาธาตุเจ้าสององค์ มาแต่เมืองบน องค์
หนึ่งรามเทมาถ์ดีชาวสารทักเคริง (“asokaram,” s. 1, l. 7-8)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (8) ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังของคำนาม “เมือง” เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนาม “เมือง” แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี “เมืองบน”

2.2 สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ปรากฏ 28 แห่ง เช่น

(9) ไฟประลัยกัลปนันแม่นว่นรอกันโทชเบากี่สิ้นชีวิต
แลจิตก็ขึ้นไปอยู่ในพรหมโลกชั้นบนนั้น แลนรอกโทชนักนั้น
เทพดาเอาไปไว้นอกจักรวาลเรา (‘‘Triphum-paris,’’ 2011, p. 76)

คำว่า ‘‘บน’’ ในตัวอย่าง (9) ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังของคำนาม ‘‘ชั้น’’ เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนาม ‘‘ชั้น’’ แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี ‘‘ชั้นบน’’ ซึ่งปรากฏในตำแหน่งด้านหลังนามวลี ‘‘พรหมโลก’’ ทำหน้าที่ขยายแล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี ‘‘พรหมโลกชั้นบน’’

2.3 สมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325-พ.ศ.2394) ปรากฏ 49 แห่ง เช่น

(10) และค่ายซึ่งองภูอยู่นั้นได้เผาเสียสิ้นแล้วและ
บรรดาราชกรูจีนเขมรซึ่งอยู่ริมทะเลได้กวาดต้อนขึ้นมายู่ข้างบน
หมดแล้ว (‘‘Chotmai het thap Yuan,’’ 1933, p. 16)

คำว่า ‘‘บน’’ ในตัวอย่าง (10) ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังของคำนาม ‘‘ข้าง’’ เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนาม ‘‘ข้าง’’ แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี ‘‘ข้างบน’’

2.4 สมัยที่ 4 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2394-พ.ศ.2453) ปรากฏ 152 แห่ง เช่น

(11) ลมสลัดต้นพัดหนัก เสากระโดงหน้าชั้นบนหักสะบั้น
ลงมา ใบเสาน้ำเสากลางเสาท้ายขาดฉีกเป็นริ้วแรงยับย้อยหมด
ทุกใบ (‘‘Ratchathut Thai Angkrit,’’ 1941, p. 115)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (11) ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังของคำนาม “ชั้น” เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนาม “ชั้น” แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี “ชั้นบน” ซึ่งปรากฏในตำแหน่งด้านหลังนามวลี “เสากระโดงหน้า” ทำหน้าที่ขยายแล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี “เสากระโดงหน้าชั้นบน”

2.5 สมัยที่ 5 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6-รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2453-พ.ศ.2489) ปรากฏ 101 แห่ง เช่น

(12) เธอขึ้นไปล้างมือ ล้างหน้าล้างตาเสียในห้องบนก่อน เราได้
จัดห้องสวยที่สุดไว้สำหรับเธอแล้ว (“Lakhon chiwit,” 1988, p. 91)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (12) ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังของคำนาม “ห้อง” เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนาม “ห้อง” แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี “ห้องบน”

2.6 สมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ปรากฏ คำคุณศัพท์ “บน” จำนวน 194 แห่ง (ร้อยละ 23.12) เช่น

(13) แม่พาพลอยเดินตรงไปยังห้องๆ หนึ่งทางด้านหลังตำหนัก
ผ่านบันไดใหญ่ซึ่งพุ่งตรงขึ้นไปยังชั้นบน (“Si phaendin,” 2001, p. 18)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (13) ปรากฏในตำแหน่งด้านหลังของคำนาม “ชั้น” เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนาม “ชั้น” แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี “ชั้นบน” อนึ่ง คำคุณศัพท์ “บน” ที่ปรากฏในสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ยังปรากฏรูปของคำซ้ำ “บนๆ” อีกด้วย เช่น

(14) ถ้าแม่ยายผมเรียกเป็นล้านตามความเห็นบนๆ ผมคง
ไม่ได้แต่งงานเลย

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (14) ปรากฏในลักษณะคำซ้ำ “บนๆ” ในตำแหน่งด้านหลังของคำนาม “ความเห็น” ทั้งนี้ Prasithrathsint (2009, pp. 192-201) ได้กล่าวว่า คำนามสามารถซ้ำคำแล้วกลายเป็นคำคุณศัพท์ได้ ยกตัวอย่างคำว่า “ต้นๆ” “ปลายๆ” “ท้ายๆ” ใน “ตอนต้นๆ ตอนปลายๆ ตอนท้ายๆ” คำว่า “ฝรั่งๆ” ใน “คุณแม่ไม่ชอบดาราหน้าฝรั่งๆ” จึงพิจารณาให้คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (14) ที่ปรากฏในรูปของคำซ้ำ “บนๆ” เป็นคำคุณศัพท์ ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนาม “ความเห็น” แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี “ความเห็นบนๆ”

เมื่อพิจารณาคำคุณศัพท์ “บน” ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) จำนวน 526 แห่งแล้ว คำคุณศัพท์ “บน” สามารถปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำนามหรือนามวลี ทำหน้าที่ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แก่คำนามหรือนามวลีที่อยู่ในตำแหน่งด้านหน้าแล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี

3. คำบุพพท “บน”

เมื่อพิจารณาข้อมูลคำว่า “บน” ในภาษาไทยจำนวน 2,441 แห่งแล้ว ปรากฏคำบุพพท “บน” จำนวน 1,819 แห่ง ปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ยกตัวอย่างคำบุพพท “บน” ที่ปรากฏในแต่ละสมัยดังต่อไปนี้

3.1 สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ปรากฏ 48 แห่ง เช่น

(15) แลจาสัตว์ให้ขึ้นภูเขาเหล็กอันลูกเปนเปลวตั้งนั้น เมื่อ
สัตว์นั้นขึ้นไปยืนอยู่บนจอมเขาเหล็กอันลูกเปนเปลวตั้งนั้น
ลมอันมีกำลังก็พัดมาในขณะนั้น (“Triphum paris,” 2011, p. 88)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (15) ปรากฏในตำแหน่งระหว่างกริยาวิลี “ขึ้นไปยืนอยู่” กับนามวลี “จอมเขาเหล็กอันลูกเป็นเปลว” เป็นคำบุพบทที่บอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของ “สัตว์” กับ “จอมเขาเหล็กอันลูกเป็นเปลว” ทั้งนี้ คำบุพบท “บน” ที่ปรากฏในสมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) เป็นคำบุพบทที่ปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำกริยาหรือกริยาวิลีกับคำนามหรือนามวลีเท่านั้น ไม่ปรากฏคำบุพบทที่ปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำนามหรือ นามวลีกับคำนามหรือนามวลี

3.2 สมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325-พ.ศ.2394) ปรากฏ 200 แห่ง เช่น

(16) แล้วให้เอาเสื้อลวดไปปูในพระอุโบสถเมื่อทรงผนวช ที่
พลับพลาเปลื้องเครื่องบนพระที่นั่งสุทธาราวรรย์ให้เต็ม
 (“Mairapsang phak si ton nung,” 1993, p. 97)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (16) ปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำนาม “พลับพลาเปลื้องเครื่อง” กับคำนาม “พระที่นั่งสุทธาราวรรย์” เป็นคำบุพบทที่บอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของ “พลับพลาเปลื้องเครื่อง” กับ “พระที่นั่งสุทธาราวรรย์” ทั้งนี้ คำบุพบท “บน” ที่ปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำนามหรือนามวลีกับคำนามหรือนามวลีเริ่มปรากฏในสมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325-พ.ศ.2394)

3.3 สมัยที่ 4 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2394-พ.ศ.2453) ปรากฏ 506 แห่ง เช่น

(17) ด้วยพระพุทเจ้าเสด็จหายไปถึงไตรมาส พรราชาหนึ่งจึงได้
เสด็จกลับมา ก็ถ้าจะสงสัยว่าพระองค์ไปซ่อนเร้นอยู่ที่ใดที่หนึ่งแล้ว
จะบอกเขาว่าไปเทศนาอยู่บนสวรรค์ (“Kitcha,” 1971, p. 106)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (17) ปรากฏในตำแหน่งระหว่างกริยาวลี “ไปเทศนาอยู่” กับคำนาม “สวรรค์” เป็นคำบุพบทที่บอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของ “พระพุทธเจ้า” กับ “สวรรค์”

3.4 สมัยที่ 5 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6-รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2453-พ.ศ.2489) ปรากฏ 450 แห่ง เช่น

(18) เรานั่งอยู่เคียงกันบนที่นั่งสำหรับสองคน ชาวญี่ปุ่นบนรถโดยสารคันเดียวกันมองดูเราอย่างทึ่งเพราะว่าเราเป็นชาวต่างประเทศนั้นอย่างหนึ่ง (“Khang lang phap,” 1988, p. 95)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (18) ปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำนาม “ชาวญี่ปุ่น” กับนามวลี “รถโดยสารคันเดียวกัน” เป็นคำบุพบทที่บอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของ “ชาวญี่ปุ่น” กับ “รถโดยสาร (คันเดียวกัน)”

3.5 สมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ปรากฏ 615 แห่ง เช่น

(19) พอกินเสร็จ เจ้าของบ้านก็กระโดดขึ้นยืนบนโต๊ะ
กล่าวคำรับรองหรรษา (“Pai Langka,” 1951, p. 108)

คำว่า “บน” ในตัวอย่าง (19) ปรากฏในตำแหน่งระหว่างกริยาวลี “ก็กระโดดขึ้นยืน” กับคำนาม “โต๊ะ” เป็นคำบุพบทที่บอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของ “เจ้าของบ้าน” กับ “โต๊ะ”

เมื่อพิจารณาคำบุพบท “บน” ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) จำนวน 1,819 แห่งแล้ว คำบุพบท “บน” สามารถปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำกริยาหรือกริยาวลีกับคำนามหรือนามวลีหรือปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำนามหรือนามวลีกับคำนาม

หรือนามวลี มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของสิ่งกับสิ่ง ทั้งนี้ ตำแหน่งด้านหลังของคำกริยาหรือกริยาวลีจะมีค่านามหรือนามวลีปรากฏหรือไม่ก็ได้

เมื่อพิจารณาข้อมูลคำว่า “บน” ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) จำนวน 2,441 แห่งแล้ว สามารถจำแนกชนิดคำของคำว่า “บน” ได้ 3 ชนิด คือ คำนาม “บน” สามารถปรากฏในลักษณะคำนามเดี่ยวตามลำพังในตำแหน่งด้านหน้าคำกริยาหรือกริยาวลี ด้านหลังคำกริยาหรือกริยาวลี ด้านหลังคำบุพบท รวมถึงในตำแหน่งด้านหน้าสุด ซึ่งเป็นหน่วยหลักของนามวลี มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) คำคุณศัพท์ “บน” สามารถปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำนามหรือนามวลี ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปแล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) และคำบุพบท “บน” สามารถปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำกริยาหรือกริยาวลีกับคำนามหรือนามวลี และระหว่างคำนามหรือนามวลีกับคำนามหรือนามวลี มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของสิ่งกับสิ่ง เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) ทั้งนี้ สามารถแสดงรายละเอียดในรูปตารางได้ดังตารางที่ 1

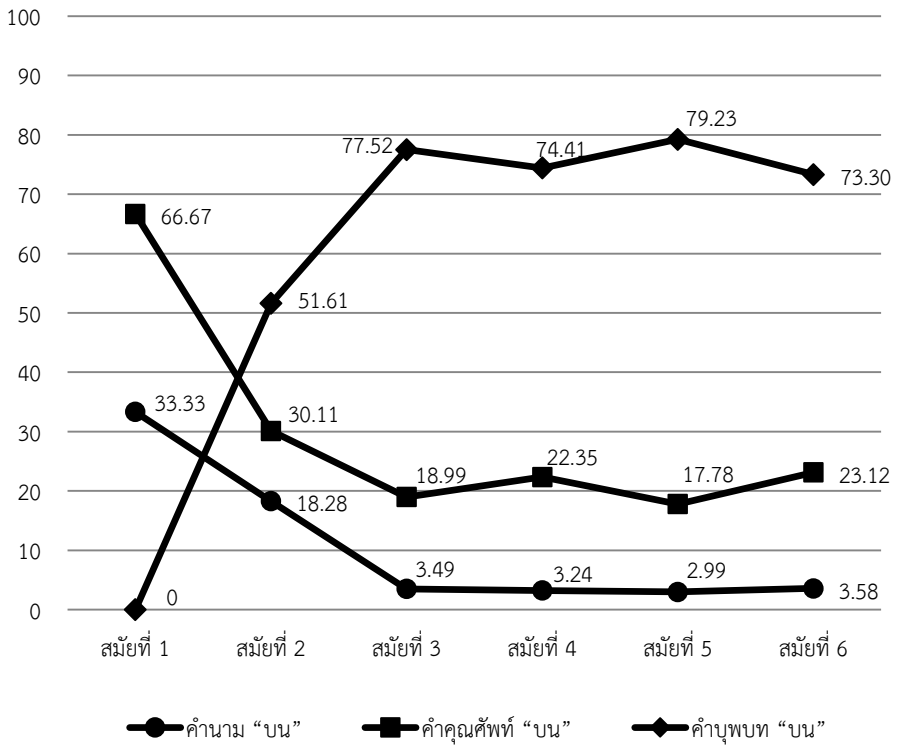
ตารางที่ 1 ชนิดคำและปริมาณที่ปรากฏของคำว่า “บน” ในภาษาไทย

ลำดับ	สมัยและช่วงสมัย	ชนิดคำของคำว่า “บน”			รวมทั้งหมด (แห่ง)
		คำนาม	คำคุณศัพท์	คำบุพบท	
1	สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ. 1981)	1 (ร้อยละ 33.33)	2 (ร้อยละ 66.67)	0 (ร้อยละ 0)	3 (ร้อยละ 100)
2	สมัยที่ 2 สมัยอยุธยา และธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ. 2325)	17 (ร้อยละ 18.28)	28 (ร้อยละ 30.11)	48 (ร้อยละ 51.61)	93 (ร้อยละ 100)
3	สมัยที่ 3 สมัย รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-พ.ศ. 2394)	9 (ร้อยละ 3.49)	49 (ร้อยละ 18.99)	200 (ร้อยละ 77.52)	258 (ร้อยละ 100)
4	สมัยที่ 4 สมัย รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2394- พ.ศ.2453)	22 (ร้อยละ 3.24)	152 (ร้อยละ 22.35)	506 (ร้อยละ 74.41)	680 (ร้อยละ 100)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ สมัยและช่วงสมัย		ชนิดคำของคำว่า “บน”			รวม ทั้งหมด (แห่ง)
		คำนาม	คำคุณศัพท์	คำบุพบท	
5	สมัยที่ 5 สมัย รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6-รัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2394-พ.ศ.2453)	17 (ร้อยละ 2.99)	101 (ร้อยละ 17.78)	450 (ร้อยละ 79.23)	568 (ร้อยละ 100)
6	สมัยที่ 6 สมัย รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489- พ.ศ.2559)	30 (ร้อยละ 3.58)	194 (ร้อยละ 23.12)	615 (ร้อยละ 73.30)	839 (ร้อยละ 100)
รวมทั้งหมด (แห่ง)		96 (ร้อยละ 3.93)	526 (ร้อยละ 21.55)	1,819 (ร้อยละ 74.52)	2,441 (ร้อยละ 100)

อนึ่ง ยังสามารถแสดงรายละเอียดด้านชนิดคำและปริมาณที่ปรากฏของคำว่า “บน” ซึ่งปรากฏตั้งแต่สมัยสมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) จำนวน 2,441 แห่งในรูปแบบภูมิได้ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ชนิดคำและปริมาณที่ปรากฏของคำว่า “บน” ในภาษาไทย

ตารางที่ 1 และแผนภูมิที่ 1 ข้างต้นแสดงให้เห็นทราบว่าคำว่า “บน” ที่ปรากฏในสมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) สามารถเป็นชนิดคำได้ 2 ชนิดหรือทำหน้าที่ได้ 2 หน้าที่ คือคำนาม “บน” และคำคุณศัพท์ “บน” จากนั้นคำนาม “บน” และคำคุณศัพท์ “บน” จึงลดปริมาณลง คำว่า “บน” ปรากฏชนิดคำเพิ่มขึ้นอีก 1 ชนิดหรือสามารถทำหน้าที่เพิ่มเติมอีก 1 หน้าที่คือคำบุพบท “บน” คำว่า “บน” จึงสามารถเป็นชนิดคำได้ 3 ชนิดหรือทำหน้าที่ได้ 3 หน้าที่ คือ คำนาม “บน” คำคุณศัพท์ “บน” และคำบุพบท “บน” ในสมัยที่ 2 สมัย

อยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) คำนาม “บน” และคำคุณศัพท์ “บน” ค่อยๆ ลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องในขณะที่คำบุพบท “บน” ค่อยๆ เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างต่อเนื่องในสมัยต่อมาคือสมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-พ.ศ.2394) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559)

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” แสดงให้เห็นถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป (gradual change) กล่าวคือ ชนิดคำหรือหน้าที่ของคำว่า “บน” ค่อยๆ ปรากฏหรือค่อยๆ เพิ่มมากขึ้นโดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ใช้ระยะเวลาจากสมัยหนึ่งไปสู่อีกสมัยหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมคำว่า “บน” เป็นชนิดคำได้ 2 ชนิดหรือทำหน้าที่ได้ 2 หน้าที่ คือ คำนาม “บน” และคำคุณศัพท์ “บน” ในสมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) แล้วสมัยต่อมา สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) คำว่า “บน” ปรากฏชนิดคำเพิ่มเติมอีก 1 ชนิดหรือสามารถทำหน้าที่เพิ่มเติมได้อีก 1 หน้าที่ คือ คำบุพบท “บน” ลำดับต่อมา คำว่า “บน” จึงเป็นชนิดคำได้ 3 ชนิดหรือทำหน้าที่ได้ 3 หน้าที่ คือ คำนาม “บน” คำคุณศัพท์ “บน” และคำบุพบท “บน” ในสมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-พ.ศ.2394) แล้วปรากฏต่อเนื่องถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2489-พ.ศ.2559)

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาข้อมูลคำว่า “บน” จำนวน 2,441 แห่ง ซึ่งปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) แล้ว สามารถจำแนกชนิดคำหรือหน้าที่ของคำว่า “บน” ได้ 3 ชนิด คือ คำนาม คำคุณศัพท์ และคำบุพบท ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของปรากฏการณ์คำหลายหน้าที่และแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์คำหลายหน้าที่ในภาษาไทย ซึ่งอาจเกิดจากความหมายแก่นเอื้อให้นำไปใช้ในการทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ได้หลายอย่าง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ปกติและเป็นแนวโน้มของมนุษย์ที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ได้มากที่สุด (Wongwibhanon, 2001, p. 312)

อนึ่ง เมื่อสังเกตชนิดคำทั้ง 3 ชนิดหรือหน้าที่ทั้ง 3 หน้าที่ของคำว่า “บน” และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละสมัยแล้ว คำว่า “บน” สามารถเป็นได้ทั้งคำหลัก (content word)

คือคำนามและคำคุณศัพท์ และคำไวยากรณ์ (grammatical word) คือคำบุพบท ลักษณะดังกล่าว สอดคล้องและแสดงให้เห็นถึงการกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากคำหลักไปเป็นคำไวยากรณ์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยไปเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์มาก Kurylowicz (as cited in Heine, Claudi & Hünemeyer, 1991, p. 3) โดยคำว่า “บน” ที่ เป็นคำบุพบท ซึ่งเป็นคำไวยากรณ์อาจกลายหรือพัฒนามาจากคำว่า “บน” ที่คำนามหรือคำคุณศัพท์ ซึ่งเป็นคำหลัก เพราะคำไวยากรณ์ที่แสดงความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของสิ่งกับสิ่งมักจะกลายหรือพัฒนามาจากคำหลักที่เป็นคำนามแสดงจุดสังเกตในสภาพแวดล้อม (environmental landmarks) เช่น ท้องฟ้า (sky) สวรรค์ (heaven) ยอดภูเขา (summit) หรือคำนามแสดงส่วนย่อยของวัตถุแบบเชิงสัมพันธ์ (relational object parts) เช่น ส่วนหน้าของวัตถุ ส่วนบนของวัตถุ ส่วนล่างของวัตถุ (Thepkanjana, 2016, pp. 151-156) รวมไปถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงจากคำหลักไปเป็นคำไวยากรณ์หรือการเปลี่ยนแปลงจากคำที่มีความเป็นไวยากรณ์น้อยไปเป็นคำที่มีความเป็นไวยากรณ์มากแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากล

สรุป

การศึกษาพัฒนาการด้านชนิดคำของคำว่า “บน” ซึ่งเป็นคำแสดงพื้นที่คำหนึ่งในภาษาไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559) จำนวน 2,441 แห่ง สามารถจำแนกชนิดคำหรือทำหน้าที่ของคำว่า “บน” ได้ 3 ชนิด คือ คำนาม คำคุณศัพท์ และคำบุพบท ซึ่งเป็นและแสดงให้เห็นถึงการปรากฏการณ์คำหลายหน้าที่ในภาษาไทย

คำนาม “บน” สามารถปรากฏในลักษณะคำนามเดียวตามลำพังในตำแหน่งด้านหน้า คำกริยาหรือกริยาลี ด้านหลังคำกริยาหรือกริยาลี ด้านหลังคำบุพบท รวมถึงในตำแหน่งด้านหน้าสุด ซึ่งเป็นหน่วยหลักของนามวลี มีความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไป เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) แล้วค่อยๆ ลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องในสมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559)

คำคุณศัพท์ “บน” สามารถปรากฏในตำแหน่งด้านหลังคำนามหรือนามวลี ขยายความหมายแสดงบริเวณพื้นที่ที่สูงกว่าหรือเหนือกว่าระดับอ้างอิงขึ้นไปให้แล้วร่วมกันเป็นหนึ่งนามวลี เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1781-พ.ศ.1981) แล้วค่อยๆ ลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องในสมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559)

คำบุพบท “บน” สามารถปรากฏ 2 ลักษณะคือปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำกริยาหรือกริยาวลีกับคำนามหรือนามวลี และปรากฏในตำแหน่งระหว่างคำนามหรือนามวลีกับคำนามหรือนามวลี มีความหมายแสดงตำแหน่งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของสิ่งกับสิ่ง เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยที่ 2 สมัยอยุธยาและธนบุรี (พ.ศ.1893-พ.ศ.2325) แล้วค่อยๆ เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างต่อเนื่องในสมัยที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325-พ.ศ.2394) ถึงสมัยที่ 6 สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489-พ.ศ.2559)

การเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” สอดคล้องและแสดงให้เห็นถึงกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยคำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพบท ซึ่งเป็นคำไวยากรณ์อาจกลายหรือพัฒนามาจากคำว่า “บน” ที่คำนามหรือคำคุณศัพท์ ซึ่งเป็นคำหลัก การเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ตามลักษณะที่เป็นสากล

อนึ่ง บทความฉบับนี้มุ่งกล่าวถึงพัฒนาการและเน้นแสดงหลักฐานด้านการเปลี่ยนแปลงด้านชนิดคำของคำว่า “บน” เป็นสำคัญ จึงมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยในอนาคต ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงด้านชนิดคำหรือหน้าที่ของคำว่า “บน” สอดคล้องกับปรากฏการณ์การกลายเป็นคำไวยากรณ์ แต่บทความนี้ไม่ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือกลไกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” จึงเป็นประเด็นที่น่าพิจารณาอย่างละเอียดในอนาคตต่อไป

2. คำว่า “บน” ซึ่งเป็นคำแสดงพื้นที่เพียงคำหนึ่งในภาษาไทย ยังมีคำแสดงพื้นที่ในภาษาไทยอีกมากมาย เช่น เหนือ ได้ ใน ล่าง ข้าง ซึ่งน่าจะมีพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงทั้งที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกับคำว่า “บน” จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาวิเคราะห์ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Angwattankul, S. (1966). *Kham bupphabot nai phasa Thai* [Prepositions in Thai] (Master's thesis, Chulalongkorn University)
- Bamrungsuk, P. (1973). *Kham lai nathi nai phasa Thai* [Polyfunctional words in the Thai language] (Master's thesis, Chulalongkorn University).
- Kyoto University, Center for Southeast Asian Studies. (2005). *Thai Database of Three Seals Law*. Retrieved from http://app.cias.kyotou.ac.jp/infolib/meta_pub/CsvDefault.exe
- Chotmai het ruang thapyuan khrang ratchakan thi sam chotmai læ baibok nai pi chuat thosok chunlasakkarat 1202 (phutthasakkarat 2389)* [The archive of Annamese army in the reign of King Rama III of the Rattanakosin period (1840 A.D.)]. (1933). Phra Nakhon: The Royal Institute.
- His Royal Highness Prince Damrongrajanubhab. (2003). *Nithan borannakhadi* [Archaic tales]. Bangkok: Dokya.
- Diskul, P., Her Serene Highness Princess. (1951). *Pai Langka thawip momchao ying Phun Phitsamai Diskul khian mua phutthasakrat 2493* [Go to Langkah dwipa, Her Serene Highness Princess Phunphitsamai Diskul wrote in 1950 A.D.] Phra Nakhon: Nippon.
- Heine, B., Claudi, U. and Hünemeyer, F. (1991). *Grammaticalization: A Conceptual Framework*. Chicago, Illinois: The University of Chicago.
- Itaratana, C. (1975). *Kanchai kham læ samnuan nai samai sukhothai* [A study of Thai words and idiomatic expressions in the Sukhothai period] (Master's thesis, Chulalongkorn University).

- Lamciaktet N,. (1996). *Kham waiyakon thi klai machak kham nam riak awaiyawa læ suan khong phut nai phasa Thai lanna* [Function words developed from body-part and plant-part nouns in Lanna Thai] (Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University).
- Office of the Royal Society. (2013). *Photchananukrom chabap ratchabanthittayasathan phutthasakkarat 2554* [The Royal Institute Dictionary 2011]. Retrieved from <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- Paholayuth, N. (1983). *Kansuksa priyabothiap kanchai kham bupphabot nai samai sukhothai Ayutthaya kap samai patchuban* [The use of prepositions in the Sukhothai, Ayudhya and Ratanakosin periods: A comparative study] (Master's thesis, Chulalongkorn University).
- Panupong, V. (1998). *Khrongsang khong phasa Thai: Rabop waiyakon (Phim khrang thi sipsi)* [The structure of Thai language: Grammatical system (14th ed.)] Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Phanthumetha, N. (1991). Kan chamnæk kham nai phasa Thai [The classification of parts of speech in Thai]. *Journal of Thai Language and Literature*, 8(1), 11-16.
- Phanthumetha, N. (2008). *Waiyakon Thai (Phim khrang thi si)* [Thai grammar (4th ed.)]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Pittayaporn, P. (2009). *Phonology of Proto-Tai* (Doctoral dissertation, Cornell University).
- Pramoj, K. (2001). *Si phændin lem nung (Phim khrang thi sip song)* [Four reigns volume 1 (12th ed.)]. Bangkok: Dokya 2000.

- Prasithrathsint, A. (2009). Kan sam kham thi plian chanit kham nai phasa Thai [Reduplication for converting parts of speech in Thai]. In *Festschrift in Linguistics, Applied Linguistics, Languages and Literature in Honor of Prof. Dr. Udom Warotamasikhadit Fellow of the Royal Institute of Thailand on his 75th Birthday* (pp. 192-201). Bangkok: Suan Sunandha University.
- Prasithrathsint, A. (2010). *Chanit khong kham nai phasa Thai: Kan wikhroq thang wakkayasamphan* [Parts of speech in Thai: Syntactic Analysis]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Prasithrathsint, A. (2010). Grammaticalization of Nouns into Prepositions in Thai. *Journal of Language and Linguistics*, 28(2), 68-83.
- Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (2006). *Thankhomuncharuk nai prathet Thai* [The inscriptions in Thailand database]. Retrieved from <http://www.sac.or.th/databases/inscriptions/>
- Rachotha. (1941). *Chotmai het læ nirat london ruang ratchathutthai nai prathet Angkrit nai ratchakanthi si mua pi maseng Chunlasakkarat 1219 Phutthasakkarat 2400* [The archive and the poetic travelogue “Niraat London” of Thai embassy in England in the reign of King Rama IV of the Rattanakosin period (1857 A.D.)]. Phra Nakhon: Phra Chan.
- Rapeepat, A. (1988). *Lakhon hæng chiwit (Phim khrang thi sipsam)* [Drama of life (13th ed.)]. Bangkok: Prae Pittaya.
- Sathiankoset. (1970). *Fun khwamlang lem nung (Phim khrang thi song)* [Revive remembrances Volumn 1 (2nd ed.)]. Phra Nakhon: Suksit Siam.
- Smart Office. *Smart Search Engine*. Retrieved from <http://search.pantip.com/ss>

Sriburapha. (1988). *Khang lang phap (Phim khrang thi sam)* [Behind the painting (3rd ed.)]. Bangkok: Dokya.

The committee of settle of Thai history and publish of historical and archaeological documents The Secretariat of the Prime Minister.

(1993). *Prachum mairapsang phak si ton thi nung samai krung Rattanakosin ratchakan phrabatsomdetphranangklaochaoyuhua chunlasakkarat 1189-1203* [The royal decrees, part 4, episode 1, the reign of King Rama III of the Rattanakosin period, (1827-1841 A.D.)]. Bangkok: Rungsilp (1977).

The Fine Arts Department. (2006). *Panha khatkhong chak nangsu wachirayan* [Problems from the Vajirayana book]. Bangkok: Rungsilp (1977).

Thepkanjana, K. (2016). *Krabuankan klai pen rup waiyakon* [Grammaticalization]. Bangkok: Chulalongkorn University.

Thiphakornwong (Kham Boonnak), Choapraya. (1971). *Nangsu sadæng kitchanukit* [Sadaengkijjanukit Book (Book for general knowledge)]. Phra Nakhon: Kurusapa Business Organization.

Traiphum ekkasan chak hosamut hæng chat krung parit [Traiphum (three worlds), document from the National Library of Paris]. (2011). Bangkok: The Fine Arts Department.

Upakitsilapasan, Phraya. (1971). *Lak phasa Thai: Akkharawithi wachiwiphak wakkayasamphan chanthalak* [Principles of the Thai Language: Orthography, phonology, syntax, prosody]. Bangkok: Thai Wattanaphanit.

Wongwibhanon, P. (2001). Nuai thi 13 khwammai [Unit 13 meaning]. In *Phasa Thai sam lem 2 nuai thi 7-15 (Phim khrang thi kao)* [Thai Language 3 Volume 2 unit 7-15 (9th ed.)] (pp. 288-368). Bangkok: Sukhothai Thammathirat University.

Yuttapongtada, M. (2012). *Kan khayai nathi læ khwammai khong kham wa tua tangtæ samai sukhothai thung Phutthasakkarat 2551* [Function and semantic extension of the word /tua/ from the Sukhothai period to B.E.2551 (2008 A.D.)] (Doctoral Dissertation, Kasetsart University).